فاعتبروا یااولوالالباب

مشرهم د خندا
کشرهم د خندا

دکتور فاورق اعظم

۱۳۸۸

د کتاب نوم	مشرهم د خندا کشرهم د خندا
لیکوال	دکتور فاروق (اعظم)
ټایپ او ډیزاین	(www.hewad.com)
د خپرېدو کال	۱۳۵۲ ورى (بیروت)
دوهم چاپ	۱۳۶۹ لیندئ (پېښور)
دریم چاپ	۱۳۸۸ سلواغه (کابل)

www.hewad.com

بسم الله الرحمن الرحيم

سـريـزه

مشر هم د خندا کشر هم د خندا د محترم ډاکتر صاحب فاروق اعظم اثر دی چې د نن څخه څه کم ځلور لسيزې مخکې کښل شوی. د کتاب منځپانګه د مرغانو د يو داسې ټولي په ځای ځايګي را څرخي چې د خپل جغرافيائي موقعيت په سبب تل نا آرامه او د خپلو ځالو د دفاع په ليار کې هميشه له نورو سره په شخړو او جګړو اخته وي. د ريښتيني او سالم مشرتابه نشتوالې يو بل بد شامت دی چې دغه مرغان ورسره لاس او ګريوان دي. د کتاب کيسه په ساده او روانه پښتو پر مخ ځي او لوستونکی داسې له ځانه سره اخلي چې د هر کرکټر په لوستلو يې مخې ته د کوم مشر او يا کشر څهره درېږي. او په آخر کې سړی نه پوهيږي چې ژاړي او که خاندي. که له يوې خوا د ځينو مرغانو اکريا حالت د ژړا وي نو له بلې خوا بيا د ځينو مسخره بنه د خندا هم وي. خو ډير وخت

سړی له غمه خاندي او یا له ډېرې خوشحالۍ ژاړي چې دغه کتاب ددې کیفیت امتزاج په ډېره ښه توګه ترسیم کړی. اروا ښاد الفت صاحب څه ښه وئیلي:

اوښکې مې له سترګو رابهېږي په خنداکې تل
ژاړم په خنداکې که ژړا کې په خندا یمه

مونږ نور د محترمو لوستونکو او کتاب تر مینځ نه حایل کېږو دا تاسې او دا مو کتاب او په آخر کې د بخښونکي او مهربان څښتن لوی دربار ته لاسونه لپه کوو چې د دې بې مددګاره مرغانو په زار حالت نور رحم وکړي ، دوی ته د خپلې ځالې د دفاع استطاعت ورکړي او د تحمیلي مشرانو له شره یې وژغوري – همدا راز محترم داکتر صاحب فاروق اعظم ته د لا زیاتو ادبي ، تحقیقي او سیاسي پنځونو توفیق غواړو.

په درنښت
دهیوادو ییپاڼې مسئوله ډله

www.hewad.com

بسم الله الرحمن الرحيم

په یوه ښکلې سیمه کې د مرغانو یوه ټولی اوسیده، که څه هم په دانه خوار او ډنګر وه خو بیا هم په روزمره ژوند خوښ او بسیا ښکاریدل- مګر ددې مرغانو د اوسېدلو ځای په جغرافیائي لحاظ داسې واقع شوې وو چې د نورو مرغانو د ډلو د تلو را تلو لار پر سپره وه نو ځکه د دوی دغه موقعیت دوی آرام ته نه پرېښودل- وخت ناوخته به پر دوی حملې کېدې. جنګ به پر تحمیل کېدئ او دوی به د خپلو ځالیو ددفاع لپاره هر وخت قربانۍ ورکولې. ددې بېچاره مرغانو مشرتابه هم د هر جنګ په نتېجه کې تغیر خوړ او هر وار به داسې مشر په دوی تحمیل شو چې هغه به د تجاوز سره د ګذارې او مصالحې استعداد درلود او ددښمن سره به یې د ښو روابطو ساتل د ځان لپاره حیاتي بلل. په دې ډول ، مشر به تل دا فکر کاوه چې دی د کشمکش په نتېجه کې واک ته رسېدلی او د بهرنیو قوتونو د احسان مرهون دی. نو ځکه به یې له یوې خوا دا کوښښ کاوه چې و ګاونډي لویو مرغانو ته په امتیاز ورکولو سره خپله سلطه پر خپله سیمه قایم او دایم وساتي او له بلې خوا یې فکر کاوه چې که زه د خپلو مرغانو حال ته سمه توجه وکړم او هغوی سم رهنمایي شي نو نه یوا ځې ګاونډي لوی مرغان به خفه او ما به ایسته کړي بلکه خپل د سیمې مرغان به هم

بیا زما د سوء استفادې او مطلق العنانه حکمروایی په مقابل کې ودرېږي – په دې اساس مشر مرغه د خپلو مرغانو ژوند ته توجه نه کول تر څو خپل مرغان پټې سترګې او ناپوهه وساتي او بهرني قوتونه قانع. دغه مشر به ځان مېلمه ګانه نو ځکه یې د خپلې سیمې د مرغانو حال ته سالمه توجه نه وه او صرف و صرف یې خپل شخصي ګټې مدنظر وې او بس، تر څو د مبادا تر ورځې یې ځان مور کړې او خپله چاره یې کړې وي.

که یو څوک ښه ورته ځیر شوی وای د دې سیمې د مرغانو ژوند ددوی د مشر سره د ډېرې خندا او زړه سوي وو – هر مرغه چې به مشر مرغه ته ځان په یوه طریقه نژدې کړ او خپل اخلاص به یې ورته وښود نو هغه به د وخت د ضرورت په مطابق لومړی ښه استقبال کېدی – حتی ځینې وخت به خپله مشر په مرغانو کې کتل چې کوم تندرست، ښایسته، هوښیار او په مرغانو کې د نفوذ او محبوبیت څښتن مرغه وو هغه به یې په کومه طریقه را خپل کاوه او په مختلفو ذریعو به یې هغه خوشحاله ساتی – څه وخت چې به تیر شو بیا به یې هغه زوړ اشنا په اصطلاح پرېښود بل نوی مرغه به یې را خپل کړ او امتیازات به یې ورکول – بیا به یې هغه هم پرېښود او بل به یې را ټینګ کړ – د وخت په تېرېدو به د دې مشر رابطه د خپلو کشرانو سره عجیبه شکل واخیست – د

مشر مرغه مهمه پالېسي دا وه چې د خپلو کشرانو څخه پخپله ګټه اعظمي استفاده وکړي خو هيڅکله پرېنږدي چې د دوی څخه کوم يو نېک نام او د عزت خاوند سي مثلاً دغه مشر به د خپل ضرورت پر بنياد يو مرغه ته د کار موقع ورکړه - هغه به دا موقع غنيمت وګڼل او شپه او ورځ به يې کار کاوه چې سيمې ته د خدمت مصدر او په ملګرو کې نېک نام شي - خو کله چې به مشر پوه شو چې ده په مرغانو کې څه رسوخ او محبوبيت پيدا کړ نو بيا به همدې مشر د دغه بېچاره مرغه د بې عزته کولو او را غورځولو د سايس جوړول - دده د کار مخ به يې نېوی او هر ځای به يې پخپلو تالي څټانو بې عزته کاوه - دا خوار به پخپله ګناه نه پوهېدی مشر به دا سې تظاهر کاوه چې په دې حرکاتو ندی خبر - ټوله ګناه به يې د مرغانو پر ناپوهئ او نارسايئ اچول چې دوی د ده په قدر او د کار په اهميت نه پوهېږي.

مشر د جنګ لپاره ځانته مرغان ساتلي وه چې هغوی به د ده او د ده د ګټو دفاع کول - ځينې هوښيار مرغان به يې د خپل ظلم د روا معرفي کولو او استدلال لپاره ساتل خو هيڅ يو ته يې دا وخت نه ورکاوه چې نور ورته په عزت قايل شي - حتی کوم مرغان چې به پخپله په خپل محيط او سيمې کې د يو څه حيثيت خاوندان وه هغوی به يې قصداً ورو ورو بې عزته کول څو هغه امتياز له لاسه

ورکړي ، پخپل محیط کې بې قدره شي او بیا څوک ده ته د امید سترګې وانه ړوي.

د مخه مو وویل چې د مشر مرغه فلسفه دا وه چې ټول عزت ده لره دی او بس ټول د سیمې مرغان اصلاً باید د ده د عزت او ګټو لپاره کار وکړي او نور مرغان باید تل د ده لاس ته محتاج وي- د دغه فلسفې په اساس ده تل د نورو مرغانو څخه بڼکې اېستلې مثلاً یو مرغه وو چې ښه غټ ، تندرست او قوي وزرونه یې درلودل چې ښه لوړ او تېز په الوتلای سوای ده لومړی هغه ډېر نازاوه تر څو هغه ته وښیي چې ډېر اخلاص ورسره لري- په دې ډول به د هغه بېچاره مرغه سترګې د اخلاص او احسان سراب ونیولې مشر مرغه به تل ویل چې د نورو مرغانو څخه استفاده باید وسي خو هغوی نباید د ده د نژدیکت او امتیاز څخه تر هغو حدودو د باندې استفاده وکړي کوم چې ده ورته ټاکلی دی- مشر مرغه فکر وکړ چې دغه غټ مرغه چې ډېر تېز او لوړ الوتلای شي امکان لري زما سره د نژدېوالي په وجه په نورو مرغانو کې نفوذ پیدا او نور مرغان پر راټول شي او یا حد اقل د یو مستقل کارکولو توان پیدا کړي. نو لومړی د هغه مرغه د قوي وزرونو د بڼکو د کښلو په فکر کې شو چې د الوتلو او پرواز څخه یې واچوي- یوه ورځ یې د هغه د وزر څخه یوه غټه بڼکه په یوه بهانه وکښل او په ځان پورې یې ونښلول

-کشر مرغه نه یوازې له احترامه څه ونه ویل بلکه و یې ویل چې د یوې بښکې پر ځای ټول وزر یې تر ده جار. څو ورځې وروسته مشر یوه بله بښکه په یوه بهانه د کشر مرغه له وزر څخه وایستل او په ځان پورې یې ونښلول خو بیا هم دې عاجزه مرغه څه ونه ویل دا کار څو ځلې تکرار شو- بالاخره بېچاره مرغه ته شک پیدا شو چې مبادا زما مشر زما د زیات اخلاص څخه په سوء استفاده سره زما د بې وسه کېدو او فلجېدو خیال و لري مشر په پوه سو او د ده د تطمیع لپاره یې څو د جوارو دانې اضافه ورکړې تر څو دا تشویش په دې ډول ځینې لرې کړي په کرار کرار او مهارت سره کشر مرغه د وزرو څخه دومره بښکې وایستل سوې چې که ده اوس شدید عکس العمل ښوولی هم وای مؤثر نه وو دا ځکه د وزرو اصلي او د پرواز بښکې مشر ځینې ایستلې وې- په دې ډول د پرواز څخه پاته او تل د مشر د ترحم محتاج پاته سو. نوې بښکې چې به یې وزرونو را شنې کړې نو هغه به مشر په اول سر کې لا ورو کښلې خو دا وار بې له دې چې د کشر مرغه د خفګان څه پروا وکړي- حتی په قهر به لا دی وو او هغه بېچاره به مجبور وو چې وزر سم ورته ونیسي- څو د بښکو د کښلو په وخت کې مشر تکلیف ونه ویني- په دې ترتیب مشر مرغه د خپل کشر ملګري د قوي وزر بښکې ټولې یو په بل پسې و ایستلې او کشر لومړې د

اخلاص بیا د تطمیع او وروسته د ناتوانئ په وجه ړغ نه کاوه – په دې ډول دا قوي مرغه د مشر له خوا په ډېر مهارت سره د پرواز څخه ولوید او د تل لپاره به په مځکه پروت د مشر لاس ته اړ وو – مشر مرغه به د دغه بل کشر مرغه غټې بڼکې په خپل ځان پورې ونښلولې خو هغسې کار یې چېرې ورکاوه لکه څنګه چې د اصلي خاوند په بدن کې وي.

مشر مرغه یوه ورځ وکتل چې .... مرغه ښه ښایسته او په شاوخوا مرغانو کې د نفوذ او محبوبیت خاوند دی نو د هغه د بې عزته کولو په منظور یې د یو منظم پروګرام له مخې د هغه څخه د بڼکو د ایستلو عملیه شروع کړه – لومړې یې د هغه د ښایسته غاړې څخه بڼکې وایستلې – هره بڼکه به چې مشر مرغه د ښایسته مرغه څخه ایستله کشر مرغه به په لومړي سر کې تصور کاوه چې زه خو په اخلاص د مشر سره روان یم چې دی زما بڼکو ته ضرورت لري تر ده یې جار – دده عزت زما عزت دی – زه باید ده ته په خپل اخلاص کې ثابت قدم اوسم – په دې ترتیب دا ښکلی مرغه بد شکل او د مشر د لاسه بد قواره شو او بیا به خپلو ملګرو ته مخامخ کېدای نسوای او تل به د خپل پخواني محیط او اندېوالانو څخه پټ ګرځیده کوم چې یو وخت دی هلته د یو خاص مقام څښتن وو.

www.hewad.com

یو بل مرغه وو چې ددې سیمې په مرغانو کې په حیا او ادب مشهور وو مشر مرغه یوه ورځ هغه را وغوښت او ورته ویې وئیل چې زه د داسې با ادبو کسانو ډېر احترام لرم ته باید زما سره نژدې وه اوسې - ځای او دانه یې ورته تهیه کړل - حیاناکه مرغه ډېر خوښ او خپل مشر ته په دعاګانو سر شو . هر ځای به یې دده توصیف کاوه - یوه ورځ مشر مرغه وویل چې زما تر پښو لاندې ځای سم ندی - پدې وجه مې د شپې خوب ډېر ناآرامه وي - د درباریانو څخه یو بې ادبه او بدګذاره مرغه نظر ورکړ چې صاحبه ستاسې د استراحت او د شپې د ځای د نرموالي لپاره د ټولو مرغانو تر لکۍ لاندې بڼکې باید راغونډې شي او دلته ستاسو تر پښو لاندې هوارې شي. دا نظریه هم ورکړل شوه چې که د بڼکو را غونډولو کار د حیاناک مرغه څخه پیل شي ډېر ښه به وي دا ځکه چې دی به د حیا څخه ږغ ونکړي او په دې ترتیب به دا کار په آرامۍ پیل شي دوهم دا چې نور وو ینې چې د حیاناک مرغه څخه یې بڼکې کښلې هغه څه نه ویل نو ممکن په دې کې یو حکمت وي او دریم دا چې حیاناک د خپل عزت د ساتلو لپاره مجبور دی چې ددغه کار د مشروعیت لپاره دلایل پیدا او وړاندې کړي - په دې ډول کار لومړی په ډېر مهارت د حیاناک مرغه څخه پیل شو - یو کس یې ور حواله کړ هغه بڼکه د ده څخه وکښل ده د خپل آبه ږغ

ونکړ، راغی مشر ته یې عرض وکړ - هغه ورته وویل چې ښه یې ندي کړي پر ده یې لاس تیر کړ - بله ورځ بیا همدا عمل تکرار شو - ده مشر ته بیا عرض وکړ هغه ورته وویل چې دا کوچنیان دي د چا په قدر نه پوهېږي ته مه خوابدې کېږه یو څه د جوارو دانې یې ورکړې - بل وار چې د اعمل تکرار شو او حیاناک مرغه مشر ته عرض وکړ هغه څه مثبت یا منفي جواب ورنکړ - بل وار چې بیا د همداسې واقعې په شکایت مشر ته راغې نو د درباریانو څخه دوو نورو مرغانو په داسې حال کې چې پر خندل یې هم مشر ته وویل چې هره ورځ دده شکایت دی ګذاره پکار ده. په دې ترتیب یې دا حیاناک مرغه بې حیا او بې عزته کړ.

یوه ورځ یوه د درباریانو څخه مشر مرغه ته وویل چې زموږ په مرغانو کې .... مرغه ډېر پوه او هوښیار دی ممکن زموږ کار په وشي - مشر هغه را وغوښت. ډېر صفت یې د هغه وکړ او ورته یې وویل چې ته به زما سره نژدې همکاري کوې - دلته به اوسېږې - که ما جوار خوړل جوار به را سره خورې که مې وچه خوړل که لنده ته به مې ملګری یې او که زه وږی اوسېدم ته به هم لوږې قبلوې - زیرک مرغه چې د مشر دا د لطف څخه ډکې خبرې واورېدې په ډېر ادب یې جواب ورکړ چې صاحبه تاسې چې زموږ مشر یاست دومره اخلاص راسره لرئ او اعتماد را باندې کوئ زه چې ستاسو

www.hewad.com

کشر یم ولي به خدمت نه کوم – په دې ترتیب زیرک دربار ته لار
پیدا کړه خو په یاد یې نه وه چې زیرک په دوو لومو کې نښلي – په
هر صورت زیرک په هغه کار پیل وکړ کوم چې ده ته سپارل سوی
وو په لنډه موده کې یې خپل کار ته شانداره رونق ورکړ – د سیمې
په مرغانو کې امید او توقع پیدا شوه چې ګوندې د دوی د غربت
حال اوس بدل او ښه شي خو په درباریانو کې بیا دا تشویش
راپیدا شو چې که نظم او اداره منځ ته راسي بیا د دوی
سوءاستفاده او بې کفایتي به هر چا ته ښکاره سي – زیرک ډېر
خوښ وو چې د نسبي کار موقع ورته حاصله ده او فکر یې کاوه
چې که په دې کار کې لیاقت او کفایت و ښیي نو مشر به نوره موقع
هم ورکړي – ده به هر ځای په ډېر اخلاص د خپل مشر صفت کاوه
او د هغه په صحیح معرفي کولو کې به یې ډېر زیار ویست او د
ډېرو مرغانو شکوک یې دده په نسبت ور رفع کړل مګر مشر مرغه
د خپلې فلسفې په حکم غوښتل چې د زیرک مرغه د هوښیارئ
څخه استفاده وکړي خو هیڅکله ورته موقع ورنکړي چې دی خپله
یو څوک او په محیط کې د عزت څښتن او د نورو مرغانو د امید
ځای سي نو ځکه یې د سیمې د ادارې په کارو کې هیڅ صلاحیت
نه ورکاوه. د خپلې قبلي وعدې په خلاف یې دده د کار او پېشرفت

مخ نیوئ دا ځکه مشر د استعداد او ابتکار دښمن وو خو ظاهراً یې پر ده لاس تېر اوه.

که ورته اړ نه وای ممکن نور یې لیدلی هم نه وای. زیرک د مشر له خوا صرف دا صلاحیت درلود چې هر ځای باید د مشر صفت وکړي او د ده بد خصوصیات نورو ته ښه توجیه کړي. هر ځای باید د مشر په ګټه استدلال وکړي او د هغه او د ده د درباریانو پر معایبو پرده واچوی- زیرک وقتاً فوقتاً د خپل اخلاص او ورځنیو ګذارشاتو راپور مشر ته وړاندې کاوه- ده به خپله ستړیا او شلېدلې غاړې مشر ته ښوولې مشر به په لومړیو ورځو کې په ډېر حرارت سره د ده د فعالیت مننه او تشکر کاوه. څو وخت وروسته یې په اشاره سره د هغه استقبال کاوه او بالاخره خبره دومره سړه شوه چې ورته ویل کېده به چې دا دې وظیفه ده خود به یې کوې- زیرک د خپل مشر په دفاع کښې ډېر جنګونه وکړل او په دې لار کې یې د خپل بدن ډېرې برخې له لاسه ورکړې- سربېره پر دې یې خپل دوستان او د سیمې ټول مرغان هم د مشر پر سر د ځان څخه خفه کړل خو د دې ټولو قربانیو او اخلاص سره سره مشر دی د اداري په کار او راز کې د ځان سره شریک نکړ- دا ځکه چې دغه مشر ځانته فعال مایشاء او لاشریک وایه- مشر په دې هم اکتفا ونکړه- فېصله یې وکړه چې زه به د زیرک د سر برخې کاږم او پر

خپل سر به یې بېدم ګونډې د زیرک پوهه هم زما شي او هغه هم د نورو د خندا – نو یې د زیرک د سر ښکې په یوه او بله بهانه را وشکولې او پر خپل سر یې سرښې کړې – زیرک لومړی د ډېر اخلاصه څه نه ورته ویل او بیا وروسته څرنګه چې د ټولو مرغانو سره یې د مشر پر سر جنګونه کړي وه او په هېچا کې یې ښه زړه نه وو پرې ایښی او هم یې ټولې دروازې د ځان پر مخ په خپله تړلې وې ناچاره یې کمافی السابق ژوند ته په بې حرمتئ سره د مشر د ترحم تر سیوري لاندې ادامه ورکول.

په دې سیمه کې چې څو مره مرغان وه د هغو یو عجیب حالت او عجیبه منظره وه – د ټولو ښکې خو مشر ځینې ایستلې وې او سرې غوښې ښکاره کېدل – که به سوړ شمال را والوت د دوی به یخ کېدی او مجبور وه د مشر مرغه تر ښکو لاندې ځان تود وساتي که به تېز لمر وو هم به دوی سوځېدل او مجبور وه د مشر مرغه تر سیوري لاندې وه اوسي که به هوا معتدله هم وه دوی به یو د بل د شرمه په غارو کې او یا تر وښو لاندې ځانونه پټول. ګډ به نسوای ګرځېدای خپله دانه به یې آزادانه پخپله نسوای ټولولای او تل به یې د مشر لطف ته سترګې وې.

مشر مرغه چې د ټولو مرغانو څخه ښکې ایستلې او پر ځان یې نښلولې وې یو عجیب شی او نکته نیرنګي یې د ځان څخه جوړه کړې وه-د بل ښکې کله د چا پر ځان پسې نښلي او یا ښې ښکاري -پر وزرو، سر، غوږو، وروځو، لکۍ........... او پر ټول بدن یې د بل ښکې انبار او کوټه کړې وې-یو عجیبه ډوبسه او کره المنظره حیوان ځیني جوړ سوی وو-په سترګو یې نه لیدل دا ځکه د بل ښکې یې په سترګو پردې غوندې پرتې وې غوږونو یې سم نه اوریدل دا ځکه د بل ښکو یې د اوریدو لار بنده کړې وه-د ډېر درندوالي څخه خو الوتلای هیڅ نسوای بلکه پر لارې د سم ګرځېدو هم نه وو-ولاړه یې هم د خندا وه او ځغاسته خو یې بیا عجیبه منظره وه.

مشر هیڅکله د چا سره مشوره نکول-څرنګه چې ده د سیمې اداره صرف او صرف د خپل شخصي ګټې او خپل نس د مړېدو لپاره چلول نو ځکه ورته نظم، اداره او مشوره معنی نه درلودل بلکه د ځان لپاره یې مضر او د خپلو شخصي ګټو لپاره یې جدي خطرګانه عجیبه خبره دا وه چې که له یوې خوا ده خپلو مرغانو ته ځان فرعون کړې وو خو بهرنیو مرغانو ته، چې د مرستې هیله یې ورڅخه درلوده، بیا د حلقه بګوش غلام په حیث ولاړ وو.

www.hewad.com

نه یم خبر چې ښنګه یوه ورځ د سیمې ټول مرغان د مشر په شمول په یو ځای کې راټول سوي وه - یوه عجیبه منظره وه - یو مرغه دومره په خپلو او پردیو بښکو پټ وو چې یو تیار شوډنګ یې د ځانه جوړه کړې وو او د هر چا د خندا وو - بلې خوا ته ډېر مرغان لوڅ لپړ، بې سیرته او خوار ولاړ وه چې په لیدو ئې چا ته هم خندا ورتله او هم ژړا - په دې ډول د دې سیمې ټول مرغان د خندا وه مشر هم د خندا کشر هم د خندا - خو دومره فرق یې وو چې مشر پخپل دغه مسخره ژوند خوښ او فخر یې په کاوه خو کشران بیا په زړه کې سخت ناراض او خوابدي وه مګر د مجبوریت څخه یې چا ته حال نسوای ویلای - دې حالت پټ انقلاب ته لار هوارول او هر څوک د یو ړغ منتظر وو. که په دغه وخت کې چا پر مشر حمله کړې وای بې تکلیفه به یې نیولې وای - دا ځکه ده په سترګو نه لیدل چې دښمن ووینې او نه یې په غوږو سم اوریدل چې د دښمن د راتلو آواز واوري - واقعي ملګري یې هم نه درلودل څه چې وه هغوی خوار او لوڅ لپړ وه - د مقابلې توان یې هم نه درلود زړونه یې خوابدي وه نه یواځې یې د ده دفاع نکول بلکه د ده بې عزتې او لېرې کېدو ته یې په زړونو کې ګوړې هم ماتولې.

بیروت - لبنان

۲ اپریل ۱۹۷۳